

The effect of attachment styles and family functioning on forgiveness in secondary schools' students

Mohammad Bardel^{1*}, Rahim Badri²

1. Assistant Professor of Department of psychology and counselling, Farhangian University, Tehran, Iran

2. Professor, Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Science and Psychology, University of Tabriz, Tabriz, Iran

Received: 10 Jan 2020

Accepted: 28 Jun 2020

Abstract

This study was conducted with the aim of examining the relationship between attachment styles and family functioning with forgiveness in secondary school students. In this descriptive- correlational study, a total of 354 undergraduate students from 4029 students of Secondary Schools in Khoy were selected using multistage cluster sampling; they participated in the study on the basis of their completion of Attachment Style Questionnaire (Hazan & Shaver,1987), Family Functioning Scale (Miller et al.,2000) and Forgiveness Scale (Thompson et al., 2005). The data collected from the sample were put into SPSS20 and were analyzed using statistical methods, correlation and multiple regression. Results revealed that Safe Attachment Styles and Family functioning positively correlated with Forgiveness ($P \leq 0.001$). Also, safe attachment styles and family functioning predicted the changes related to the forgiveness positively and significantly. The findings indicated that safe attachment styles and family functioning have more important roles on the forgiveness of the students.

Keywords: Forgiveness, Attachment Styles, Family Functioning, Adolescents, Emotional Development, Secure Attachment.

* Corresponding Author email: m.bardel@cfu.ac.ir

Extended Abstract

Introduction

Forgiveness, a prosocial and emotionally liberating process, is increasingly recognized as essential for mental health, interpersonal harmony, and resilience, particularly in adolescence—a period marked by emotional upheaval, identity formation, and rapidly evolving social relationships. Adolescents encounter daily challenges in peer relationships, familial conflicts, and emotional regulation, where the ability to forgive can significantly mediate psychological well-being, reduce emotional distress, and enhance social adjustment (McCullough et al., 2006).

Attachment theory posits that early relational patterns with caregivers shape emotional security, self-worth, and relational strategies in later life (Bowlby, 1988). Secure attachment is typically associated with better emotional regulation, empathy, trust in others, and prosocial behavior—all of which are foundational for forgiveness. Conversely, insecure attachment styles—especially anxious and avoidant patterns—often lead to defensiveness, heightened sensitivity to rejection, emotional dysregulation, and difficulty in reconciling after interpersonal conflict (Mikulincer & Shaver, 2007).

Family functioning is another significant determinant of forgiveness, playing a crucial role in shaping adolescents' emotional and moral development. Families characterized by cohesion, adaptability, effective communication, emotional warmth, and mutual respect tend to nurture empathetic, emotionally intelligent, and forgiving individuals. Dysfunctional families, on the other hand, often model maladaptive relational behaviors such as conflict avoidance, harsh criticism, blame, or emotional suppression—factors that undermine the development of forgiveness and healthy interpersonal coping mechanisms (Olson et al., 1985).

The present study seeks to examine how attachment styles and family functioning influence forgiveness among secondary school students. It addresses a vital gap in the existing literature by exploring the simultaneous role of internal relational schemas (attachment) and external relational environments (family functioning) on the capacity for forgiveness during adolescence within the Iranian context. Considering the cultural emphasis on familial bonds and moral values in Iranian society, this investigation offers valuable insight into how social-emotional development is shaped by both personal and contextual factors.

Methodology

This quantitative correlational study was conducted on a sample of 300 secondary school students (150 girls and 150 boys) aged 13 to 17 years in Urmia city, Iran, selected through stratified random sampling.

The following standardized instruments were used:

- **Attachment Style Questionnaire (ASQ):** To measure secure, avoidant, and anxious attachment styles.

- **Family Assessment Device (FAD):** Developed based on the McMaster Model to assess six dimensions of family functioning including problem solving, communication, roles, affective responsiveness, affective involvement, and behavior control.
- **Forgiveness Scale (Heartland Forgiveness Scale):** To assess dispositional forgiveness in interpersonal contexts.

Data were analyzed using SPSS version 26. Descriptive statistics were reported, followed by Pearson correlation and multiple regression analyses to test predictive relationships. Structural Equation Modeling (SEM) was employed using AMOS software to explore direct and indirect paths among variables.

All ethical considerations were adhered to, including informed consent from parents and confidentiality assurances for student participants.

Result and Discussion (plus a table or figure)

The descriptive statistics and correlation analysis showed that the mean score for forgiveness was 3.82 with a standard deviation of 0.71. Secure attachment had a mean of 4.05 (SD = 0.65), family functioning had a mean of 3.90 (SD = 0.58), and insecure attachment had a mean of 2.91 (SD = 0.74). A significant positive correlation was found between forgiveness and secure attachment ($r = 0.53, p < 0.01$), as well as between forgiveness and family functioning ($r = 0.47, p < 0.01$). Secure attachment was also positively correlated with family functioning ($r = 0.56, p < 0.01$). On the other hand, insecure attachment was negatively correlated with forgiveness ($r = -0.42, p < 0.01$), with secure attachment ($r = -0.51, p < 0.01$), and with family functioning ($r = -0.37, p < 0.01$).

Results indicated a strong positive correlation between secure attachment and forgiveness ($r = 0.53, p < 0.01$) and between family functioning and forgiveness ($r = 0.47, p < 0.01$). In contrast, insecure attachment styles were negatively correlated with forgiveness ($r = -0.42, p < 0.01$). Multiple regression analysis revealed that attachment styles and family functioning together accounted for 46% of the variance in forgiveness.

SEM results confirmed the mediating role of secure attachment in the relationship between family functioning and forgiveness. Adolescents from functional families tended to develop secure attachment styles, which in turn enhanced their disposition to forgive.

These findings are consistent with prior literature emphasizing the interdependence of emotional security and familial environment in moral-emotional development. Secure attachment fosters empathy and emotional regulation, key components for forgiveness, while a supportive family provides the relational safety to internalize these values.

Conclusion

The study underscores the centrality of secure attachment and positive family functioning in fostering forgiveness among adolescents. Forgiveness is not merely an individual trait or spontaneous response to interpersonal hurt, but rather a complex developmental outcome shaped by early emotional bonds, relational experiences, and the quality of family dynamics. Adolescents who experience consistent emotional support, empathetic communication, and reliable caregiving are more likely to develop secure attachment styles, which in turn promote emotional regulation, empathy, and the ability to forgive others. In contrast, insecure attachment and dysfunctional family environments often cultivate mistrust, defensiveness, and difficulties in emotional repair—making forgiveness more challenging.

Therefore, educational institutions, mental health practitioners, and youth counselors must recognize the relational roots of forgiveness and adopt a systems-based perspective when addressing adolescent well-being. Interventions that focus solely on individual behavior may overlook the profound influence of attachment history and familial context. Programs that aim to strengthen attachment security—such as those promoting parental sensitivity, caregiver-child communication, and emotional attunement—are essential for cultivating a forgiving disposition in youth. Similarly, family resilience initiatives can create environments where adolescents feel safe, valued, and emotionally equipped to navigate interpersonal difficulties.

Practical applications may include school-based family therapy services, emotional literacy and self-regulation curricula, peer-led empathy workshops, and structured opportunities for students to reflect on conflict resolution and forgiveness. Additionally, teacher training programs should incorporate knowledge about attachment theory and family systems to better support students' emotional needs. Policymakers in education must also consider the significant role of family functioning in students' emotional and moral development when designing inclusive and holistic educational frameworks that promote both academic achievement and psychosocial well-being.

Author Contributions

Dr. Mohammad Bardel and Dr. Rahim Badri contributed equally to the study's design, analysis, interpretation, and manuscript preparation.

Conflict of Interest

The authors declare no conflicts of interest regarding this article.

Ethical considerations

The research followed all ethical protocols as approved by the Farhangian University Ethics Committee. Parental consent and student assent were obtained, with full confidentiality and the right to withdraw at

any stage guaranteed.

Acknowledgment and Funding

This study was conducted without external funding. The authors would like to thank the participating schools, students, and their families for their cooperation, as well as Farhangian University for administrative support.

Publisher: Islamic Azad University, Isfahan Branch

بررسی رابطه سبک‌های دلبستگی و کارکرد خانواده با بخشش در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه

محمد باردل^{1*}، رحیم بدری گرگری²

1. دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران.

2. استاد گروه علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه تبریز، تبریز، ایران

دریافت: 1398/10/20

پذیرش: 1399/04/08

چکیده

این پژوهش باهدف بررسی رابطه بین سبک‌های دلبستگی و کارکرد خانواده با بخشش در دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه انجام گرفت. این پژوهش که توصیفی از نوع همبستگی است از میان 4029 دانش‌آموز مقطع دوم متوسطه شهرستان خوی، 354 دانش‌آموز بر اساس نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی انتخاب شدند و پرسشنامه سبک‌های دلبستگی (Hazan & Shaver, 1987)، مقیاس کارکرد خانواده (Miller et al., 2000) و مقیاس ارزیابی گرایش به بخشش (Thompson et al., 2005) را تکمیل کردند. داده‌های مطالعه با استفاده روش آمار همبستگی و تحلیل رگرسیون چندگانه به روش هم‌زمان تجزیه و تحلیل شد. نتایج پژوهش نشان داد که بین سبک دلبستگی ایمن و کارکرد خانواده با تمایل به بخشش تأثیر مثبت و معنی‌دار وجود دارد ($p \leq 0/001$). همچنین سبک دلبستگی ایمن و کارکرد خانواده توانست تغییرات مربوط به بخشش را به صورت مثبت و معنی‌دار پیش‌بینی کند. نتایج پژوهش از این باور حمایت می‌کند سبک دلبستگی ایمن و کارکردهای مناسب خانواده و سطوح بالای آن باعث ارتقا بخشش می‌شود.

واژگان کلیدی: بخشش، سبک‌های دلبستگی، کارکرد خانواده، دانش‌آموزان، دوره دوم متوسطه

مقدمه

با توجه به ظهور روان‌شناسی مثبت نگر و تعلیم و تربیت مثبت نگر تغییرات قابل توجهی در حوزه‌ی روان‌شناسی صورت گرفته و علاقه به پژوهش و تحقیق در این حیطه روزبه‌روز افزایش می‌یابد و بخشش با تعامل و عواطف مثبت رابطه معنی‌دار دارد (Akhtar & Barlow, 2018; Liu et al, 2018; Pearce, Strelan & Burns, 2018; Matsuyuki, 2006; Peterson & Seligman, 2004; Shogren, Lopez, Wehmeyer, Little & Pressgrove, 2011). این شاخه از روان‌شناسی به مطالعه علمی شادکامی، تاب‌آوری و بخشش می‌پردازد (Snyder & Loopez, 2007; Nudelman & Nadler, 2017). یکی از موضوعات موردعلاقه در این حوزه بخشش (Forgiveness) است. همچنین بخشش را به‌عنوان تغییر جدی در تصمیم‌گیری برای قطع رفتارهای بدخواهانه نسبت به یک شخص خطاکار تعریف کرده‌اند (Enright, 2011). عده ای بیان کرده‌اند که بخشش جهت دادن به انگیزه‌ها به حساب می‌آید (McCullough, Pargament & Thoresn, 2003). همچنین بخشش را به‌عنوان جهت دادن مثبت به انگیزه‌های منفی تعریف کرده‌اند که با انگیزه‌های مصالحه آمیز و مثبت نسبت به فرد خطاکار همراه است (Cornish, Woodyatt, Morris, Conroy, & Townsden, 2018). بخشش با مصالحه، عفو قانونی، چشم‌پوشی و فراموشی نباید اشتباه گرفت. در فرهنگ وبستر بخشش به‌صورت راه‌هایی از انزجار نسبت به عمل ارتكابی غلط، اغماض از طلب خسارت یا جبران عمل از سوی فرد خطاکار و چشم‌پوشی از تقصیر وی تعریف شده است. بخشش فرآیند درونی است که طی آن جنبه‌های شناختی، احساسی و رفتاری فرد در برابر خطا و خطاکار تغییر می‌کند (Macaskill, 2005). بخشش دارای انواع مختلفی است. همچنین محققان در بررسی‌های خود انواع بخشش را عبارت می‌دانند از: بخشش عجولانه و بی‌درنگ، بخشش با اکراه، بخشش مشروط، بخشش کاذب یا کاذب متقابل، بخشش بی‌وقفه و بخشش اصیل (Neto, 2007). عده ای نیز در تحقیق خود سه نوع بخشش را از هم تفکیک کرده‌اند. آن‌ها بخشش را به سه نوع بخشش خود، دیگران و موقعیت مجزا نموده‌اند (Thompson et al., 2005). بخشش خود به معنی رهایی از افکار و احساسات منفی نسبت به خود، بخشش دیگران به معنی رهایی از افکار و احساسات منفی نسبت به دیگران (Quintana & Rey, 2018). بخشش موقعیت‌ها هم به معنی رهایی از افکار و احساسات منفی نسبت به شرایط اجتناب‌ناپذیر (Fincham, Beach, & Davila, 2004).

یکی از سازه‌هایی که با بخشش مرتبط است روابط دل‌بسته کودک والد هست. نقش تجربه‌های کودکی در تعیین روابط بین شخصی بزرگ‌سال، رفتارهای بهنجار و سلامت روانی از موضوعات موردتوجه در پژوهش‌های مربوط به دلبستگی بوده است (Akbari, Golavar, & Kamkar, 2017). مطابق با پیش‌فرض‌های نظریه دلبستگی، روابط دل‌بسته محور نوباوه با موضوع دلبستگی خویش، برخی از مهم‌ترین ابعاد سازگاری روان‌شناختی زندگی او همچون دلبستگی خوداتکایی و خودکار آمدی، اضطراب، خشم و بخشش و همدلی را تحت تأثیر قرار خواهد داد (Mikulincer, Shaver, Gillath, & Nitzbeg, 2005). اصل بنیادین نظریه بالبی (Bowlby, 1969) این است که کودکان و بزرگ‌سالان دارای یک نظام رفتاری دلبستگی هستند. به‌طورکلی سبک‌های دلبستگی در بالغین در سه طبقه جای‌داده می‌شوند: سبک دلبستگی ایمن (Secure)، سبک اجتنابی (avoidant) و سبک اضطرابی (anxious). در نوع ایمن، افراد به‌راحتی

می‌توانند روابط دوستانه خوبی با دیگران برقرار کرده که آنان اعتماد کنند (Guas & Goodman, 2004 Alexander). در نوع اجتنابی، افراد عمدتاً از ایجاد روابط و کمک گرفتن از دیگران پرهیز می‌کنند. در نوع اجتنابی، افراد تمایل به ایجاد روابط دوستانه و نزدیک دارند ولی در روابط خود، از طرد شدن و موردتوجه نبودن می‌ترسند (Cornish et al., 2018).

در پژوهشی که شرکت‌کننده‌هایی که در دوران نوزادی دل‌بسته ایمن شناخته شدند روشن شد که در اواسط کودکی از لیاقت و کفایت اجتماعی بیشتری در بی همسالان برخوردارند (Liu et al, 2018, Simpson, Collins, Tran, & Haydon, 2007). همچنین در نوجوانی و اوایل بزرگسالی در روابط نزدیک با دوستان و شرکای زندگی، تظاهرات هیجانی و عاطفی مناسب‌تری داشتند. در مطالعه‌ای بدست آورند که سبک دلبستگی نوباوه با والد هم در سنین کودکی و هم در سنین نوجوانی می‌تواند پیش‌بین مناسبی برای بخشش در افراد با تاریخچه‌ی دلبستگی ایمن در قیاس با هم‌تایان ناایمن خویش باشند (2008, Steele, Steele & Croft, Cornish et al., 2018). و نیز بیان کردند که افراد با سبک ناایمن اضطرابی پاسخ‌های خودکار ارتقا یافته‌ای به بخشش داشتند (Pearce, Strelan & Burns, 2018). بر این اساس می‌توان انتظار داشت که کیفیت روابط دل‌بسته محور کودک والد توانایی پیش‌بینی بخشش را دارد (Donges et al., 2012).

همچنین یک از عواملی که بخشش می‌تواند در ارتباط با آن نقش مهمی داشته باشد خانواده و کارکرد آن است. آنچه در بافت خانواده بخشش را می‌سازد ویژگی‌های اولیه مثبتی هم چون عملکردهای خوب فکری، ارتباطات مؤثر، توجه بیشتر والدین به فرزندان و کمتر در معرض عوامل فشارزای زندگی است (Masten, 2014). کارکرد خانواده از نظر رویکرد ساختاری، هر خانواده یک ساختار دارد این ساختار زمانی که خانواده در شرایط واقعی قرار داشته باشد شناخته می‌شود (Maclachan, 2012) در مورد کارکرد خانواده مدل‌های مختلفی مطرح شده است که می‌توان به مدل رفتاری مک مستر (Epstein, Baldwin & Bishop, 1983) اشاره کرد. این مدل بر شش بعد متمرکز شده است که شامل حل مسئله، ارتباط، نقش‌ها، پاسخ‌دهی عاطفی، تعلق عاطفی و کنترل رفتار هست (Ryan, Keitner, Miller, Bishop & Epstein, 2000 Quintana & Rey, 2018). بخشش باعث ایجاد تعادل فردی و اجتماعی است و این سازگاری و تعادل موجب بهبود روابط با دیگران و کاستن از روش‌های نامطلوب تخلیه هیجانی چون انتقام که موجب به هم خوردن ارتباط افراد با دیگران است، می‌شود (Akhtar & Barlow, 2018). همچنین باعث سودمندی در کاهش مشکلات ناشی از خشم و موضوعات مربوط به خانواده کارکردهای اجرایی آن می‌شود و همچنین باعث تعدیل تکانه‌ها و اختلالات شخصیتی ناشی از سبک‌های دلبستگی و سلامت روان می‌شود (Lawler, Karremans, & Scott, 2018). در تحقیق دیگری نشان دادند که میزان بخشش در افرادی که سبک های دلبستگی آن‌ها ناایمن است کمتر از افرادی است که سبک دلبستگی آنها ایمن است (Mirzadeh & Falahchi, 2012).

با توجه به شواهد پژوهشی قبلی و اهمیت بخشش در زندگی روزمره و نقش کارکردهای خانواده و سبک‌های دلبستگی که در این رفتار منعکس می‌شود، پی بردن به عوامل مؤثر در پیش‌بینی و بالا بردن سطح بخشش، حائز اهمیت هست. مبتنی بر استدلال‌های ذکر شده و پیشینه‌ی پژوهشی، دو متغیر سبک‌های دلبستگی و کارکردهای خانواده، در

میزان بخشش نقش دارند؛ بنابراین پژوهش حاضر باهدف که کدام یک از ابعاد سبک دلبستگی و کارکرد خانواده، بخشش را پیش‌بینی می‌کند، انجام گرفت. بر همین اساس فرضیه‌های زیر مطرح شدند:

- 1- بین سبک‌های دلبستگی (ایمن، اجتنابی و دوسوگرا) با تمایل به بخشش رابطه وجود دارد.
- 2- بین کارکردهای خانواده با تمایل به بخشش رابطه وجود دارد.
- 3- سبک‌های دلبستگی و کارکردهای خانواده تمایل به بخشش را پیش‌بینی می‌کنند.

روش

روش پژوهش، جامعه آماری و نمونه: این پژوهش از نوع همبستگی است که طی آن متغیرهای سبک‌های دلبستگی و کارکرد خانواده به‌عنوان متغیرهای پیش‌بین و متغیر بخشش به‌عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شدند. جامعه آماری پژوهش دانش‌آموزان دوره‌ی دوم متوسطه‌ی شهرستان خوی که 4029 نفر (59/8 درصد دختر، 40/2 درصد پسر) در سال تحصیلی 98-1397 بودند که از بین آن‌ها 354 دانش‌آموز (دختر 16 ± 1.5 و پسر 17 ± 1.69) طبق جدول مورگان از طریق نمونه‌گیری خوشه‌ای تصادفی انتخاب شدند. ابتدا 10 مدرسه متوسطه دوم (5 مدرسه‌ی دخترانه و 5 مدرسه‌ی پسرانه) به‌طور تصادفی انتخاب شدند و از بین کلاس‌ها نیز در هر مدرسه 1 کلاس به‌طور تصادفی انتخاب شدند.

ابزار سنجش

برای جمع‌آوری اطلاعات از سه پرسشنامه سبک‌های دلبستگی، مقیاس کارکرد خانواده و مقیاس گرایش به بخشش استفاده شده است.

پرسشنامه‌ی سبک‌های دلبستگی (attachment style questionnaire): پرسشنامه‌ی سبک‌های دلبستگی 15 سوالی هازن و شیور (Hazan & Shaver, 1987) در طیف لیکرتی 5 درجه‌ای بود. فرض زیربنایی در ساخت این پرسشنامه آن است که سبک دلبستگی یک ویژگی شخصیتی پایاست که روابط عاطفی فرد را در طول زندگی تحت تأثیر خود قرار می‌دهد؛ بنابراین با توجه به روابط صمیمانه‌ی شخص می‌توان سبک دلبستگی او را مشخص نمود. این پرسشنامه شامل سه پاراگراف است که در هر پاراگراف میزان راحتی، نزدیکی و صمیمیت فرد با افراد مهم در زندگی‌اش را توصیف می‌کند. پرسشنامه به صورت از کاملاً مخالفم = 1 تا کاملاً موافقم = 5 نمره‌گذاری می‌شود و هر مولفه دامنه‌ی نمرات 5 تا 25 را شامل می‌شود. توصیف فوق بر پایه‌ی تعمیم توصیف‌های اینرایت (Enright, 2011) از طبقه‌بندی دلبستگی نوزادان (ایمن، نایمن اجتنابی و نایمن اضطرابی) و تطبیق آن با روابط بزرگسالان تهیه شده است. هر توصیف منعکس‌کننده‌ی یکی از سبک‌های دلبستگی است. توصیف نخست مرتبط با سبک دلبستگی ایمن، توصیف دوم در ارتباط با سبک دلبستگی نایمن اجتنابی و توصیف سوم نیز بیانگر سبک دلبستگی نایمن اضطرابی (دوسوگرا) است. شرکت‌کنندگان می‌بایست یکی از توصیف‌ها را که بهترین نحو احساس آن‌ها پیرامون روابط نزدیک را توصیف می‌کند انتخاب کنند (Mazaheri, 2017). مطالعات لاولر، کارامنز و اسکات (Lawler-Row, Karremans & Scott, 2008) پایایی بازآزمایی کل این پرسشنامه را 0/81 و پایایی با آلفای کرونباخ را 0/7 به دست آوردند و روایی صورتی

و محتوایی را خوب گزارش کردند و روایی سازه آن در حد بسیار مطلوب گزارش نمودند. این پرسشنامه در ایران توسط مظاهری (Mazaheri, 2017) اعتبار یابی شده است که ضریب پایایی مؤلفه ایمن برابر با 0/93، نایمن 0/89 و نایمن اضطرابی 0/92 و میزان آلفای کرونباخ نیز 0/78 گزارش شده است. قدرت این آزمون در پیش‌بینی خصوصیات ارتباطی افراد نشان‌دهنده روایی مطلوب آن است. آلفای کرونباخ این پرسشنامه برای مؤلفه‌های ایمن، نایمن اجتنابی و نایمن اضطرابی در پژوهش حاضر به ترتیب برابر با 0/78 و 0/86 و 0/85 به دست آمد. دو نمونه از گویه‌های این مقیاس به شرح زیر است: (1) برایم مشکل است که به دیگران دلبسته شوم، و (2) از این که به دیگران دلبسته شوم، خوشحال می‌شوم.

مقیاس کارکرد خانواده (family functioning scale): مقیاس 53 سوالی کارکرد خانواده در طیف لیکرتی 5 درجه‌ای به منظور اندازه‌گیری ابعاد مدل مک مستر (Epstein et al., 1983) مطابق با ادراک اعضای خانواده توسط ناتان، اپستاین، بالدوین و بیشاپ در سال 1950 طراحی شده است (Stevensin-Hinde & Akister, 1995). خرده مقیاس‌های این پرسشنامه شش بعد مدل مک مستر را ارزیابی می‌کنند و همچنین یک مقیاس کارکرد عمومی دارد که روی هم‌رفته کارکرد خانواده را موردسنجش قرار می‌دهد (Miller et al., 2000). نمره بالاتر در هر مقیاس به معنی عملکرد ضعیف‌تر است و از 1=اصلا تا 5=کاملا نمره گذاری می‌شود و نمره کل بین 53 تا 265 در نوسان است. در مورد ویژگی‌های روان‌سنجی آن می‌توان گفت در مطالعات مختلف همسانی درونی آن مشخص شده است که بالاترین آن مقیاس کارکرد عمومی بود (بین 0/83 تا 0/86) و پایین‌ترین آن برای مقیاس نقش‌ها بود (0/57 تا 0/69) (Guas & Goodman, 2004 Alexander). پایایی آزمون-باز آزمون آن در مورد همه مقیاس‌ها بین 0/66 تا 0/67 بود ولی برای مقیاس حل مسئله (0/66)، ارتباط (0/72)، نقش‌ها (0/75)، پاسخ‌دهی عاطفی (0/76)، تعلق عاطفی (0/67)، کنترل رفتار (0/73) و کارکرد عمومی (0/71) گزارش شد (Vandsburger, 2001). ضریب روایی همگرایی این ابزار پرسشنامه الگوهای ارتباطی (CPQ) توسط بارنی و مکس (Barney & Max, 2005). این پرسشنامه در ایران روی 494 نفر از مادران دانش‌آموزان مدارس ابتدایی شهر تهران هنجاریابی شد که همبستگی کلی پرسشنامه‌ها در دو مرحله 0/82 گزارش شد و آلفای کرونباخ کلی 0/94 گزارش گردید و روایی ملاک این ابزار توسط مقدم حسینی (Moghaddam Hoseini, 2011) قابل قبول گزارش شده است. در مطالعه حاضر آلفای کرونباخ برای کل مقیاس 0/93 به دست آمد. دو نمونه از آیتم‌های این ابزار به شرح زیر است: (1) هنگامی که خانواده دچار تنش می‌شود همه افراد تلاش داریم اوضاع را آرام کنیم و (2) اعضای خانواده در ارتباط با یکدیگر، حس عمیق صمیمیت را تجربه می‌کنند.

مقیاس ارزیابی گرایش به بخشش (forgiveness scale): این مقیاس توسط تامپسون و همکاران در سال 2005 طراحی شد که 18 گویه دارد و میزان گرایش به بخشش در افراد را می‌سنجد. این پرسشنامه از سه زیر مقیاس خود بخششی، دیگر بخششی و موقعیت بخششی درست شده است. دامنه نمرات از 6 تا 56 در هر مولفه می‌باشد. ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شده توسط طراحان برای مقیاس گرایش به بخشش (خود، دیگران و موقعیت) بین 0/72 الی 0/77 مشخص شده است. از طریق همبسته کردن این مقیاس با پرسشنامه رضایت از زندگی داینر، ایمونز، لارسن و

گرفین که در سال ۱۹۸۵ ساخته شده است، روایی این ابزار توسط هارگراو و سلز در سال ۱۹۹۷ برای این کل ابزار ۰/۸۶ گزارش شده است (Hargrave & Sells, 1997). بشارت (Besharat, 2010) شاخص‌های تحلیل عاملی تأییدی به‌دست‌آمده روی ۱۰۰ نفر از دانش‌آموزان برای روایی سازه این ابزار $CFI=1$ و $RMSEA=0/07$ است که با حذف ۳ گویه از آن، حاکی از برازندگی کامل مدل هست. ضریب آلفای کرونباخ برای پرسشنامه در زیر مقیاس‌های خود بخششی، بخشش دیگران و موقعیت بر اساس داده‌های به‌دست‌آمده در این پژوهش به ترتیب برابر با ۰/۷۵ و ۰/۷۶ و ۰/۷۳ هست. دو نمونه از آیت‌های پرسشنامه به شرح زیر است: ۱) با گذشت زمان خودم را به خاطر اشتباهاتی که انجام داده‌ام، و ۲) می‌بخشم، ادامه دادن رابطه با دیگران که به من آسیب رسانده اند، برایم سخت است.

پس از انتخاب نمونه‌ها پرسشنامه‌های سبک‌های دلبستگی، کارکردهای خانواده و بخشش در اختیار آن‌ها قرار داده شد. به‌منظور رعایت اخلاق پژوهشی نخست دستیاران پژوهش به شرکت‌کنندگان درباره اهداف کلی پژوهش توضیحاتی دادند و از آنان خواسته شد با دقت و حوصله پرسشنامه را تکمیل کنند. به دلیل تعداد کم پرسشنامه‌ها نیاز به کنترل اثر خستگی دیده نشد، لذا خستگی ناشی از پر کردن پرسشنامه‌ها نمی‌توانست موجب کاهش تمرکز در پاسخ‌دهی شرکت‌کنندگان و کاهش اعتبار ابزارها شود. لازم به ذکر است که دستیاران پژوهشی به شرکت‌کنندگان اطمینان دادند که اطلاعات آن‌ها به‌طور کامل محرمانه خواهد ماند نتایج به‌صورت گروهی و آماری و نه به‌صورت فردی منتشر خواهد شد. داده‌های جمع‌آوری شده از طریق ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون هم‌زمان تحلیل گردید. این تجزیه تحلیل به‌وسیله نرم‌افزار SPSS22 انجام گرفت.

یافته‌ها

یافته‌های پژوهش حاضر به شرح زیر هست.

جدول (۱). ماتریس همبستگی بین متغیرهای کارکردهای خانواده و سبک‌های دلبستگی با بخشش

بخشش	سبک‌های دلبستگی			کارکردهای خانواده	SD	M	متغیرها
	دوسوگرا	اجتنابی	ایمن				
				-	20/91	52/67	کارکردهای خانواده
			-	0/17**	3/42	10/12	ایمن
		-	0/03	0/05	3/70	6/3	اجتنابی
	-	0/10	0/04	0/08	2/90	4/72	دوسوگرا
-	0/06	0/09	0/38**	0/19**	11/19	79/17	بخشش

**P ≤ 0/001

جدول ۱ خلاصه ضریب همبستگی بین متغیرهای کارکردهای خانواده و سبک‌های دلبستگی با بخشش را نشان می‌دهد. ضریب همبستگی بین سبک دلبستگی ایمن و بخشش برابر با ۰/۳۸ هست که در سطح $P \leq 0/001$ رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. با توجه به این مورد فرضیه اول مورد تأیید قرار می‌گیرد. همچنین بین کارکردهای

خانواده و بخشش برابر با 0/19 هست که در سطح $P \leq 0/001$ رابطه مثبت و معنی‌داری وجود دارد. با توجه به این مورد فرضیه دوم مورد تأیید قرار می‌گیرد.

جدول (2). خلاصه نتایج رگرسیون چندگانه (به روش هم‌زمان) پیش‌بینی بخشش از طریق سبک دلبستگی ایمن و کارکردهای

خانواده

Sig	T	β	SE	b	F	R^2	R	مقدار ثابت و متغیرهای پیش‌بین
0/001	2/70	0/14**	0/06	0/14	31/45**	0/22**	0/46**	کارکردهای خانواده
0/001	6/21	0/31**	0/05	0/29				سبک دلبستگی ایمن

جدول 2 نشان می‌دهد که ضریب استاندارد شده رگرسیون برای کارکردهای خانواده برابر با $\beta=0/14$ است که معنادار است، یعنی با افزایش کارکردهای عاطفی خانواده، میزان بخشش نیز بیشتر می‌شود ($P<0/001$) و متغیر دیگری که توانایی پیش‌بینی بخشش را دارا هست سبک دلبستگی ایمن است. نتایج نشان می‌دهد که ضریب استاندارد شده رگرسیون برای متغیر سبک دلبستگی ایمن برابر با $\beta=0/31$ است که معنادار است، یعنی با افزایش سطح دلبستگی ایمن، بخشش نیز افزایش می‌یابد ($P<0/001$).

بحث و نتیجه‌گیری

هدف این پژوهش پیش‌بینی مهارت بخشش دانش‌آموزان بر اساس سبک دلبستگی و کارکرد عاطفی خانواده بوده است. نتایج نشان داد یکی از عوامل پیش‌بینی کننده، سبک دلبستگی ایمن دانش‌آموزان است. این یافته به این معنا است که بین سبک دلبستگی ایمن و بخشش ارتباط مثبت و معنی‌دار وجود دارد. وجود این رابطه از نقش اساسی سبک‌های دلبستگی در تمایل به بخشش حمایت می‌کند. این یافته‌ها در راستای نتایج پژوهش‌های (Cornish et al., 2017, Steele & Croft, 2008, Pearce, Strelan & Burns, 2018, Nudelman & Nadler, 2017) قرار می‌گیرد. بخشش شامل مجموعه‌ای از تغییرات انگیزشی در فرد آسیب‌دیده می‌شود که طی آن انگیزه‌های انتقام‌جویی نسبت به آسیب‌رسان و اجتناب از آسیب‌رسان کم می‌شود و فرد آسیب‌دیده آرزوی خوشی، حسن نیت و انگیزش خود را برای مصالحه با آسیب‌رسان افزایش می‌دهد (Tse & Yip, 2009). همچنین در بازنمایی‌های ذهنی خودشان تفکر مثبت و صمیمانه نسبت به دیگران دارند و هنگام بروز مشکل کمتر به فکر انتقام و طرد خود و دیگران و موقعیت و رفتارهای منفی می‌اندیشند. افراد دلبسته‌ی ایمن با وجود پیش‌آمد های ناگوار که از دست خودشان خارج هست از توانایی بخشش برخوردارند و از آنجاکه داشتن چنین شخصیتی نشانه سلامت روانی نیز هست و باعث می‌شود موقعیت‌های ناگوار را بیشتر مورد بخشش قرار دهند و آن‌ها را تهدیدکننده یا انتقام‌جویانه تلقی نکنند و حس بخشش بیشتری را در زندگی تجربه می‌کنند و از عوامل تنش‌زا دوری می‌کنند و مسیرهایی که نشان‌دهنده‌ی افکار و تفکرات انتقام‌جویانه است به داشتن زندگی بهتر و بهبود ارتقای سلامت روانی منجر می‌شود. افرادی که احساس خوبی نسبت به دیگران دارند به برقراری روابط با دیگران تمایل دارند و این باعث می‌شود که نسبت به بخشش دیگران علاقه‌ی

بیشتری نشان دهند. این میل به بخشش با دلبستگی ایمن همراه است. بخشش برای افرادی که سبک دلبستگی ایمن دارند با وجود اتفاقات ناگوار و تلخ که برایشان رخ داده بود خیلی راحت‌تر است و از توانایی بخشش بالایی برخوردارند و این قدرت بخشش با سبک‌های دلبستگی ایمن ارتباط تنگاتنگی دارد؛ بنابراین کسانی که بخشش بیشتری نسبت به خود، دیگران و موقعیت برخوردارند در سبک‌های دلبستگی ایمن قرار دارند. هم چنین می‌توان گفت که کسانی که سبک‌های ناایمن و دوسوگرا دارند، الگوهای عملی متفاوتی در تمایل به بخشش به نمایش می‌گذارند. افرادی که سبک دلبستگی دوسوگرا دارند احساسات منفی بیشتری دارند پس کمتر می‌توانند ببخشند. به نظر می‌رسد سبک‌های ناایمن و دوسوگرا نقش خود را به عنوان الگویی منفی برای برهم زدن روابط بین فردی ایفا می‌کند. بخشیدن دیگران حادثه‌ای اتفاقی و لحظه‌ای نیست و این شرایط به صورت فرایندی اتفاق می‌افتد بخشیدن، فرایند یا نتیجه فرایندی است که تغییراتی در هیجان و رفتار منفی فرد رنجیده شده نسبت به فرد خاطی ایجاد می‌کند به عبارتی بخشایش‌گری فرایند تعمدی و داوطلبانه است که بواسطه تصمیم اختیاری که برای بخشیدن انجام می‌شود اتفاق می‌افتد این تصمیم ناشی از اعتمادی است که برآمده از فرایندهای دلبستگی است. در دلبستگی ناایمن و دوسوگرا بنظر می‌رسد این اعتماد و نگرش مثبت به جهان و اطرافیان پایدار نیست و شرایط بخشیدن را سخت‌تر می‌کند.

یکی دیگر از یافته پژوهش این است که کارکرد عاطفی خانواده پیش‌بینی کننده مثبت بخشش است. این یافته بدین معنا است که کارکردهای عاطفی مثبت توانایی پیش‌بینی بخشش را دارد. این یافته‌ها با پژوهش‌های کوانتیتا و ری (Quintana & Rey, 2018)، مستن (Masten, 2014) و میلر و همکاران (Miler et al., 2004) همسو هست. هر یک از افراد کمک سایر اعضای خانواده راهبرد خاصی را برای تمایل به بخشش خود، دیگران و موقعیت استفاده می‌کنند و همچنین در بعد تعلق عاطفی در صورتی که حد بالا باشد حس انتقام‌جویی نسبت به فرد آسیب‌رسان برطرف می‌شود و همدیگر را به راحتی می‌بخشند و در نتیجه تمایل به بخشش را تحت تأثیر قرار می‌دهند (Donges et al., 2012). در خانواده‌هایی که ارتباط میان اعضای خانواده و تعاملات بر اساس صمیمیت و تفاهم استوار باشد ممکن است در برابر فشارها و ناملازمات مقاوم هستند و به دلیل ارتباط سالم و صمیمیت کافی همه‌ی اعضا بر مفاهیمی مثل بخشش و امید و تاب‌آوری نقش داشته باشند. پس زمانی که خانواده کارکرد مطلوبی دارند فضای روانی خانواده سالم هست و حمایت اجتماعی و نوعی احساس هم دوستی و تعلق را در برمی‌گیرد؛ بنابراین کارکرد مناسب خانواده سبب می‌شود که افراد به راحتی حس انتقام‌جویانه را برطرف و تمایل به بخشش را در زندگی خود بگنجانند.

انجام این پژوهش با محدودیت‌هایی نیز روبه‌رو بوده است از جمله: نمونه این پژوهش محدود به دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهرستان خوی بود که از توات و قابلیت تعمیم‌پذیری می‌کاهد. استفاده از روش همبستگی در تحلیل نتایج این تحقیق، ما را در دستیابی به رابطه علت و معلولی بین متغیرها بازمی‌دارد؛ بنابراین پیشنهاد می‌شود که در پژوهش‌های آینده از جامعه دانشجویان و سایر افراد و اقشار جامعه نیز نمونه‌هایی انتخاب شود و مورد بررسی قرار گیرد. همچنین تکرار این پژوهش در شهرهای دیگر و مقاطع تحصیلی متفاوت (کارشناسی ارشد و دکترا) برای آگاهی از اینکه آیا همبستگی‌های به دست آمده در این پژوهش در موقعیت‌ها و مقاطع تحصیلی دیگر صادق‌اند، ضرورت دارد و از ابزارهایی که بر شیوه‌ی مشاهده و اندازه‌گیری واقعی مبتنی هستند، استفاده گردد. در سطح کاربردی نیز پیشنهاد

می‌شود که برای بالا بردن بخشش در دانش‌آموزان، دوره‌های توانمندسازی والدین و دانش‌آموزان در قالب دوره‌های آموزش خانواده اجرا گردد. همچنین به متصدیان تعلیم و تربیت و خانواده‌ها توصیه می‌شود برای تمایل به بخشش به مؤلفه‌های سبک‌های دلبستگی توجه بیشتری نشان دهد.

References

- Akbari, M., Golavar, M., & Kamkar, M. (2017). The Relationship between Interpersonal Trusts, Forgiveness, Self-Efficacy and Religiosity with Procedural and Distributive Beliefs of a Just World. *Knowledge & Research in Applied Psychology*, 10(35), 53-80. (Persian).
- Akhtar, S. & Barlow, J. (2018). Forgiveness therapy for the promotion of mental well-being: A systematic review and meta-analysis. *Trauma, Violence, & Abuse*, 19(1), 107-122.
- Alexander, K, Guas. J., & Goodman, G. (2004). Theoretical advances in understanding children's memory for distressing events: The role of attachment. *Developmental Review*, 22, 490-519.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss*, New York Basic Book.
- Besharat, M. A. (2010). Attachment style and alexithymia. *Psychological Research*, 24(1), 63-80. (Persian).
- Barney, M. C., & Max, J. E. (2005). The McMaster family assessment device and clinical rating scale: Questionnaire vs interview in childhood traumatic brain injury. *Brain Injury*, 19(10), 801-809.
- Cornish, M. A., Woodyatt, L., Morris, G., Conroy, A., & Townsdin, J. (2018). Self-forgiveness, self-exoneration, and self-condemnation: Individual differences associated with three patterns of responding to interpersonal offenses. *Personality and Individual Differences*, 129, 43-53.
- Donges, A., Kugel, H., Stuhmann, A., Grotegerd, D., Redlich, R., Lichev, V., et al. (2012). Adult Attachment Anxieties Associated with Enhanced Automatic Neural Response to Positive Facial Expression. *Neuroscience*, 220, 149-157.
- Enright, R.D. (2011). *Exploring forgiveness*. Madison, WI: University of Wisconsin Press.
- Epstein, N. B., Baldwin, L. M., & Bishop, D. S. (1983). The McMaster family assessment device. *Journal of Marital and Family Therapy*, 9(2), 171-180.
- Feng Zhongxiang A, Jingjing Zhan A, Changxi Mab, Yewei Lei A, Jing Liu C, Weihua Zhang A, Kun Wang (2018). Is cognitive intervention or forgiveness intervention more effective for the reduction of driving anger in Chinese bus drivers? *Transportation Research*, 55, 101-113.
- Fincham, F. D., Beach, S. R., & Davila, J. (2004). Forgiveness and conflict resolution in marriage. *Journal of Family Psychology*, 18, 72-89.
- Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511-524.
- Hargrave, T. D., & Sells, J. N. (1997). The development of a forgiveness scale. *Journal of Marital and Family Therapy*, 23(1), 41-62.
- Lawler-Row, K.A., Karremans, C., & Scott, C. (2008). Forgiveness, physiological reactivity and health: The role of anger. *International Journal of Psychophysiology*, 68, 51-58.
- Liu, Q.X. Fang, X.Y. Yan, N. Zhou, Z.K. Yuan, X.J. Lan, J. & Liu, C.Y. (2018). Multi-family group therapy for adolescent Internet addiction: Exploring the underlying mechanisms. *Addictive Behaviors*, 41, 5-8.
- Macaskill, A. (2005). Forgiveness of self and others and emotional empathy, *Journal of Social Psychology*, 142, 663-665.
- Maclachan, A. (2012). *Encyclopedia of Applied Ethics* (Second Edition). Toronto on Canada: York University Press.
- Masten, A. S. (2014). Global perspectives on resilience in children and youth. *Child Development*, 85(1), 6-20.
- Matsuyuki, M. (2011). An examination of the process of forgiveness and the relationship among state forgiveness, self-compassion, and psychological well-being experienced by Buddhists in the United States.

- Mazaheri, M., Nejati, V., Zabihzadeh, A., & Maleki, G. (2017). Attachment styles and recognition of facial expression of emotion. *Journal of Applied Psychology Research*, 8(1), 1-11. (Persian).
- McCullough, K. I., Pargament, B., & Thoresen, C. E. (2003). *Forgiveness: Theory, Research, and Practice*. New York: Guilford Press.
- Mikulincer, M., Shaver, P., Gillath, O., & Nitzbeg, R. (2005). Attachment, Caregiving, and Altruism: Boosting Attachment Security Increases Compassion and Helping. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5(89), 817-839.
- Mirzadeh, M., & Fallahchai, R. (2012). The relationship between forgiveness and marital satisfaction. *Journal of Life Science and Biomedicine*, 2(6), 4.
- Moghaddam Hoseini, V. (2011). Impact of maternal attachment style on mother to infant attachment. *Qom University of Medical Sciences Journal*, 5(3), 87-91. (Persian).
- Miller, I. W. Ryan, C. E. Keinter G. I., Bishop D.S. & Epstein, N.B. (2000). The Mc Master approach to families: Theory, assessment, treatment and research. *Journal of Family Therapy*, 22(2), 168-189.
- Neto F. (2007) Forgiveness, personality and gratitude. *Personality and Individual Differences*, 43(8), 2313-23.
- Nudelman Gabriel, Arie Nadler (2017). The effect of apology on forgiveness: Belief in a just world as a moderator. *Personality and Individual Differences*, 116, 191-200.
- Pearce Heather, Peter Strelan, Nicholas R. Burns (2018). The barriers to forgiveness scale: A measure of active and reactive reasons for withholding forgiveness. *Personality and Individual Differences*, 134, 337-347.
- Peterson, C., & Seligman, M. E. P. (2004). *Character Strengths and Virtues: a handbook and classification*, New York: Oxford University press.
- Quintana C., & Rey L., (2018). Forgiveness and cyberbullying in adolescence: Does willingness to Forgive help minimize the risk of becoming a cyberbully? *Journal of Computers in Human Behavior*, 81, 209-214.
- Simpson, J. A., Collins, W. A., Tran, S., & Haydon, K. C. (2007). Attachment and the experience and expression of emotions in adult romantic relationships: A developmental perspective. *Journal of Personality and Social Psychology*. 92,355-367.
- Shogren, K. A., Lopez, S. J., Wehmeyer, M. L., Little, T., & Pressgrove, C. L. (2006). The role of positive psychology constructs in predicting life satisfaction in adolescents with and without cognitive disabilities: exploratory study, *The Journal of Positive Psychology*, 1(1), 37-59
- Steele, H., Steele, M., & Croft, C. (2008). Early attachment predicts emotion recognition at 6 and 11 years. *Attachment & Human Development*, 10, 379-393.
- Stevenson-Hinde, J. O. A. N., & Akister, J. (1995). The McMaster model of family functioning: Observer and parental ratings in a nonclinical sample. *Family Process*, 34(3), 337-347.
- Snyder, C. R., & Lopez, S. G. (2007). *Positive Psychology*, New York: Oxford University press, Inc.
- Thompson, L. Y., Snyder, C. R., Hoffman, L., Michael, S. T., Rasmussen, H. N., Billings, L. S., Heinze, L., Neufeld, J. E., Shorey, H. S., Roberts, J. C. & Roberts, D. E. (2005). Dispositional forgiveness of self, others, and situations. *Journal of Personality*, 73(2), 313-360.
- Tse, W. S & Yip, T. H. (2009). Relationship among dispositional forgiveness of others, interpersonal adjustment and psychological well-being: implication for interpersonal theory of depression. *Personality and Individual Differences*, 46, 365-385.
- Vandsburger, E. H. (2001). *The effects of family resiliency resources on the functioning of families experiencing economic distress*. Doctoral dissertation, Virginia Commonwealth University.
- Zademohammadi, A., & Malek khosravi, G. (2006). The preliminary study of psychometric and reliability of Family Assessment Device. *Journal of Family Research*, 2(5), 69-89. (Persian).
- Zahed Babelan, A., Ghasempour, A., & Hasanzade, S. (2017). The Role of Forgiveness and Psychological Hardiness in Prediction of Hope. *Knowledge & Research in Applied Psychology*, 12(3), 12-19. (Persian).